

УДК 378(4+477)

Глущенко О. В.

група 4441, Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова (Миколаїв), olena0610@ukr.net

Кравчук О. Ю.

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Національний
університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв),
kraffchuk@email.ua

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті аналізуються проблеми, пов'язані з модернізацією вітчизняної вищої освіти на шляху інтеграції до Європейського освітнього простору. Проаналізовано положення Закону України «Про вищу освіту», спрямовані на вирішення проблем забезпечення якості вищої освіти. Систематизовано основні принципи та реформи, передбачені Болонським процесом, визначено цілі Європейського простору вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, процес європейської інтеграції, інноваційна політика, реформування, державна політика, Болонський процес.

The article analyzes the problems associated with the modernization of higher education on the way of integration of the European educational space. The article analyzes the provisions of the law of Ukraine «On higher education» aimed at solving the problems of ensuring the quality of higher education. The main principles and reforms provided by the Bologna process are systematized, the goals of the European higher education area are defined.

Key words: higher education, the process of European integration, innovation policy, reformation, public policy, Bologna process.

Постановка проблеми. Для України в культурно-цивілізаційному аспекті європейська інтеграція – це входження в єдину сім'ю європейських народів, звернення до європейських культурних і політичних традицій. Як свідомий суспільний вибір перспектива європейської інтеграції – це істотний стимул до успіху політичної і економічної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті і науці, розширенні власних культурних і наукових досягнень в ЄС. Дані кроки спрямовані на зміцнення в Україні європейської культурної ідентичності і посилення інтеграції в загальноєвропейське інтелектуально-освітнє середовище.

Особливо важливим є виконання сумісних культурних, наукових і освітніх проєктів, залучення українських педагогів, учених і фахівців до загальноєвропейських програм наукових і освітніх досліджень. Одним з напрямів розвитку європейської інтеграції є інтеграція в освітній і культурній сферах. Для цього необхідне впровадження європейських норм і стандартів перш за все в освіті, розповсюдження власних культурних розробок в Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень. У рамках філософського осмислення розвитку сучасної освіти досліджували такі вчені, як В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, В. С. Лутай, В. О. Огнев'юк та ін. Проблемі розвитку вищої освіти України в контексті європейських інтеграційних процесів присвячені праці В. Г. Вікторова, О. А. Дубасенюк, М. Ф. Степко, Л. А. Овсянкіної, А. В. Шаповалова та ін.

Метою статті є аналіз проблеми розвитку сучасної вищої освіти в Україні у контексті європейських інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграційні процеси стимулюють до інтенсивнішого розвитку вищої освіти, яка виступає одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу, запорукою майбутніх успіхів у зміцненні й утвердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави.

Модернізація вищої освіти в Україні зумовлена розгортанням інтеграційних процесів та прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту». Згідно зі «Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу» [1], основними напрямками культурно-освітньої та науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширення власних культурних та науково-технічних здобутків у ЄС.

Державна та освітня політика мають бути спрямованими не лише на розв'язання актуальних проблем і першочергових та невідкладних завдань, які б не лише сприяли успішній інтеграції в європейський простір вищої освіти, але й нівелювали потенційні негативні наслідки для нашого суспільства в результаті Болонського процесу.

Пріоритетними напрямками державної політики України щодо розвитку вищої освіти є [2]: особистісна орієнтація вищої освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів; підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи; інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами

формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. Зазначені процеси диктують перш за все необхідність визначення, гармонізації та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів та сертифікації.

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрямки розвитку вищої освіти визначені Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України.

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

Пріоритетними напрямами державної політики щодо розвитку вищої освіти є:

- особистісна орієнтація вищої освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів;
- підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки;
- розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Сучасні загальноцивілізаційні тенденції розвитку роблять системоутворюючий вплив на реформування системи освіти України, яке передбачає:

- перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольняти можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямком відповідно до її здібностей, та забезпечити її мобільність на ринку праці;
- формування мережі закладів вищої освіти, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б інтересам особи та потреби кожної людини і держави в цілому;
- підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання на протязі всього життя;
- піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти в розвинутих країнах світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Болонський процес – один з інструментів не лише інтеграції в Європі і в Європу, а й інструмент загальної світової тенденції нашого часу – глобалізації. Європейська спільнота має намір зробити внесок в якісну освіту шляхом

заохочення країн-учасниць до сприяння підвищенню якості власної освіти. Відштовхуючись під цього, Європейська комісія надає фінансову і політичну підтримку цьому процесові, що виходить за рамки ЄС. Основні цілі Болонського процесу зводяться до наступного:

- побудова Європейського простору вищої освіти як передумови розвитку мобільності громадян з можливістю їх працевлаштування;
- посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і в цілому Європейської систем вищої освіти;
- досягнення більшої сумісності та порівнянності систем вищої освіти;
- формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу окремих країн та Європи у цілому;
- підвищення визначальної ролі університетів у розвитку національних та Європейських культурних цінностей.

Гармонізація архітектури системи європейської вищої освіти є основним завданням Болонського процесу. Визначальні властивості європейської вищої освіти: якість, конкурентоспроможність закладів вищої освіти Європи, взаємна довіра держав і закладів вищої освіти, сумісність структури освіти та кваліфікацій на доступневому і післяступневому рівнях, мобільність студентів, привабливість освіти.

Л. А. Овсянкіна виокремлює провідні принципи розвитку сучасної вищої освіти України в контексті євроінтеграції, а саме [3, с. 382]: демократизації і варіантності вищої освіти; універсальності вищої освіти; відповідності вищої освіти світовим стандартам; добровільності та діалогічності; гармонійної організації освітнього середовища; стимулювання студентів до самооцінної діяльності, рефлексії, філософствування, пізнання самого себе тощо.

Серед основних напрямів подальшого розвитку вищої освіти й підвищення її якості, як вважає В. Г. Кремень, необхідно виокремити такі [4, с. 406-407]: реалізація принципів універсального підходу до розвитку вищої освіти. Це вкрай потрібно, оскільки універсальність освіти забезпечує здобуття молоддю, яка має належні здібності, мотивації та адекватної підготовки до всіх етапів життєвого шляху, вищої освіти; використання різних форм роботи з метою задоволення освітніх потреб, усіх і на всіх етапах життя; етичну роль у період кризи цінностей у суспільстві; створення системи якості вищої освіти й професійної підготовки як сукупності організаційної структури, відповідальності, процедур, процесів і ресурсів, необхідних для управління якістю вищої освіти. Це підвищить ефективність діяльності вищої школи, оскільки процеси і пов'язані з ними обов'язки, повноваження, процедури й ресурси будуть визначеними і скоординованими на основі законодавчо-нормативних актів; впровадження професійного тестування, селекції та поділу індивідів за соціальними статусами й роллю в соціально-економічній ієрархії задля переміщення людини з однієї непридатної для неї професійної сфери в іншу, яка більше відповідає її особистісним якостям, соціальним потребам і рівню професійної кваліфікації.

Інноваційна політика має охоплювати усі види діяльності вищого навчального закладу, відповідати за його розвиток, підвищення конкурентоздатності. Уся багатогранність формування і впровадження інноваційної політики вищої школи повинна підлягати певним формуючим

принципам, котрі забезпечуватимуть поступальність та самодостатність, а разом з тим – ефективність інноваційного розвитку. Такими можуть вважатися: єдність наукового і освітнього процесів, управлінської діяльності та їх спрямованість на економічний, соціальний і духовний розвиток суспільства; оптимальне поєднання державного регулювання і самоврядування; формування інноваційних проектів за пріоритетними напрямками досліджень, що визначається державною і регіональною інноваційною та науково-технічною політиками; підтримка провідних науковців, наукових колективів, наукових і науково-педагогічних шкіл, здатних забезпечити випереджаючий рівень освіти і наукових досліджень, розвиток науково-технічної творчості молоді; проведення повного циклу досліджень і розробок, готових послуг; підтримка підприємницької діяльності в науковій сфері; інтеграція науки і освіти в міжнародне співтовариство; формування мережевих структур при організації інноваційної і наукової діяльності.

Інноваційний розвиток освіти спирається на напрямки розвитку освіти і на спеціально розроблені принципи, на підставі яких повинні відбутися системні зміни, що забезпечують його доступність, якість, безперервність та інвестиційну привабливість. Розвиток України на сучасному етапі визначається в загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні загальнолюдські цінності: права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня тощо, що є атрибутом громадянського демократичного суспільства [5].

Визначені європейські стратегічні орієнтири передбачають формування професійно компетентного фахівця, реалізацію індивідуально-креативного кредо особистості у процесі підготовки студента до професійної діяльності, який матиме змогу мобільно реагувати на зміни в соціальному й економічному житті суспільства, здійснювати ефективне соціальне й професійне спілкування, більш гнучко аналізувати й вирішувати різні ситуації засобами комунікації.

Висновки. На сьогодні першочерговим завданням української вищої освіти є якнайшвидша адаптація до єдиних європейських освітніх критеріїв і стандартів.

Створення високоефективної і рентабельної освіти в Україні є, перш за все, вимогою сучасного часу і реальною потребою нашого суспільства. На сучасному етапі Україна досягла розширення доступу до отримання вищої освіти і досягнення рівня, відповідного світовим стандартам, що сприятиме найбільш повному задоволенню освітніх потреб наших громадян.

Особливе місце в реалізації інтеграційних процесів, поряд з іншими напрямками європейської інтеграції (політичним, економічним, правовим), займає культурно-освітній, який передбачає впровадження європейських норм і стандартів в освіті та науці на основі узгодження положень системи вищої освіти; поширення власних здобутків в галузі освіти у Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: затв. указом Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення 18.10.2018).
2. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, К. М. Лемківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко. Київ: МОН України, 2004. 24 с.
3. Овсянкіна Л. А. Перспективи розвитку сучасної освіти у контексті євроінтеграції. *Вища освіта України*. 2011. Додаток 2 до № 3. Т. I (26). Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 382.
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2009. 520 с.
5. Сидорчук Н. Г. Університетська педагогічна освіта в контексті євроінтеграційних процесів. *Studentam.net.ua*. 2007. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7539/97/> (дата звернення 18.10.2018).